

OVERWEGINGEN (BIS) BIJ DE ORGANISATIE VAN DE SYSTEMATISCHE CONTACTEN TIJDENS HET SCHOOLJAAR 2020-21

In het voorjaar publiceerde de VVWJ [‘Overwegingen bij de herstart van PGZ door CLB in Coronatijd.’](#)

Doel was om te kunnen terugvallen op onderbouw bij de organisatie van de vaccinatie-opdracht en de inhaalbeweging van de systematische contacten die door de volledige lockdown waren opgeschort of uitgesteld. Blijkt nu dat niettegenstaande alle ondersteunende adviezen bij het prioriteren van opdrachten, de verplichte en vraaggestuurde leerlingenbegeleiding zwaar onder druk komen te staan. Waar aanvankelijk de fysieke onbereikbaarheid van de leerlingen en ouders de grote hinderpaal was, is het knelpunt vandaag verschoven naar een relatief personeelstekort in het CLB én een nijpend tijdsgebrek om de toegewezen opdrachten, voortvloeiend uit de aangehouden pandemie, in het bijzonder de contacttracing en het beantwoorden van vragen van ouders en leerlingen en scholen, te combineren met de kernactiviteiten van een CLB. De stijgende incidentie van Covid-19 voorspelt hierin geen verbetering op korte termijn.

Hierop anticiperend publiceerde het Dpt Onderwijs [‘Leerlingenbegeleiding in elk pandemieniveau. Werking CLB 2020-21’](#) waarin verwezen wordt naar de [‘Minimale verwachtingen bij het inhalen van vaccinaties en systematische contacten’](#). De algemene contouren en speerpunten die in deze documenten worden getekend, laten grote vrijheid aan CLB’s om hun opdrachten te organiseren. De vraag naar advies, uniformiteit en ondersteuning groeit als het gaat over de keuze van systematische contacten en de vaccinatie-opdracht. De bezorgdheid over de impact op de maatschappelijke opdracht van het CLB om toe te zien op het veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren groeit.

De getrapte zorg van het zorgcontinuüm indachtig moet gezegd **dat scholen open zijn en blijven dankzij de grote inzet van CLB’s in de tracing-opdracht**. Dit garandeert voor leerlingen een volwaardig basisaanbod (fase 0) en zo nodig een verhoogde zorg (fase 1) en het laat ook de uitbreiding van zorg in fase 2 toe. De scholen open houden heeft een belangrijke preventieve functie die het opgroeien, ontwikkelen en het leerproces van kinderen en jongeren bewaakt, beschermt en bevordert.

Diverse open brieven van kinderartsen en psychologen hebben de noodzaak van heropening van scholen om die reden bepleit, gealarmeerd door verontrustende cijfers over de mentale gezondheid van kinderen en jongeren.

Het principe van een **breed basisaanbod** geldt ook voor de preventieve gezondheidszorg onder de vorm van de vijf systematische contacten waarop leerlingen kunnen rekenen gedurende hun schoolloopbaan.

Tot op heden baseerde de prioritering zich op een **transversale analyse** waarbij werd gekeken naar de ontwikkeltaken en de respectieve relevante monitoring, surveillance en screening voor de vijf leeftijdscohorten van de systematische contacten. In de wetenschappelijke onderbouw van de overwegingen voor de herstart PGZ in Coronatijd wordt deze benadering toegepast. De consulten voor de jonge kleuters, het eerste leerjaar en derde secundair kregen voorrang op het zesde leerjaar en het consult vierde leerjaar werd geschrapt.

Een andere benadering is de **longitudinale analyse** van de volledige schoolloopbaan van een leerling, waarbij het aantal opeenvolgende systematische contacten en hun intervallen worden beschouwd per leeftijdsgroep. Het Decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding dat in september 2018 in voege ging, heeft gemaakt dat de **CLB’s sinds het schooljaar 2017-18 een variabel aanbod systematische contacten hebben** naargelang het onderwijsnet en de keuzes die werden gemaakt in het overgangsjaar van 7 naar 5 CLB-consulten. Om dit inzichtelijk te maken, werden onderstaande tabellen opgemaakt. De tabellen 1 t.e.m. 3 presenteren de schooljaren naargelang de klasjaren van de eerste kleuterklas tot het vierde secundair. In de cellen van de tabel wordt het geboortjaar genoteerd van de groep leerlingen die op dat moment ‘recht hebben’ op een systematisch contact.

De groene kleur betekent dat het consult werd aangeboden.

De rode kleur verwijst naar een netoverstijgende beslissing of een keuze van een bepaald onderwijsnet om een consult (tijdelijk) niet aan te bieden.

De oranje kleur geeft aan dat er een intentie is/was om het consult aan te bieden maar dat er geen zekerheid is (of grote variatie) over de mate waarin alle leerlingen in Vlaanderen werden bereikt.

Een witte cel betekent dat er geen aanbod wordt voorzien.

	geen consult voorzien		
	consult vond plaats		
	onzekerheid over consult/consult vond plaats in bepaalde centra		
	consult ging niet door		

Tabel 1: aanbod systematische contacten van 2013-14 tot heden door de CLB's van het GO! en OGO

GO! - OGO	Nieuwe systematiek					
	2021-22	2020-21	2019-20	2018-19	2017-18	2016-17
K1-consult	*2018	*2017	*2016 consult?	*2015	*2014	*2013
K2 consult	*2017	*2016-inhaal 2019-20	*2015	*2014	*2013	*2012
K3	*2016	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011
L1 consult	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011	*2010
L2	*2014	*2013-inhaal 2019-20	*2012	*2011	*2010	*2009
L3 consult	*2013	*2012	*2011	*2010	*2009	*2008
L4 consult	*2012	*2011	*2010	*2009 (overgangsjaar)	*2008	*2007
L5 consult	*2011	*2010	*2009	*2008	*2007	*2006
L6 consult	*2010	*2009	*2008 consult?	*2007	*2006	*2005
S1 consult	*2009	*2008 geen inhaal	*2007	*2006 (overgangsjaar)	*2005	*2004
S2	*2008	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003
S3 consult	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003	*2002
S4	*2006	*2005 inhaal	*2004	*2003	*2002	*2001

Tabel 2: aanbod systematische contacten van 2013-14 tot heden door de CLB's van het GO! die deelnamen aan het pilootproject PGZ in het schooljaar 2017-18.

GO! piloot	Nieuwe systematiek					
	2021-22	2020-21	2019-20	2018-19	2017-18	2016-17
K1-consult	*2018	*2017	*2016	*2015	*2014	*2013
K2 consult	*2017	*2016-inhaal 2019-20	*2015	*2014	*2013	*2012
K3	*2016	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011
L1 consult	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011	*2010
L2	*2014	*2013-inhaal 2019-20	*2012	*2011	*2010	*2009
L3 consult	*2013	*2012	*2011	*2010	*2009	*2008
L4 consult	*2012	*2011	*2010	*2009	*2008	*2007
L5 consult	*2011	*2010	*2009	*2008	*2007	*2006
L6 consult	*2010	*2009	*2008 consult?	*2007	*2006	*2005
S1 consult	*2009	*2008 geen inhaal	*2007	*2006 (overgangsjaar)	*2005	*2005
S2	*2008	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003
S3 consult	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003	*2002
S4	*2006	*2005 inhaal	*2004	*2003	*2002	*2001

Tabel 3: aanbod systematische contacten van 2013-14 tot heden door de CLB's van het Vrij CLB Netwerk.

VCLB	Nieuwe systematiek					
	2021-22	2020-21	2019-20	2018-19	2017-18	2016-17
K1-consult	*2018	*2017	*2016	*2015	*2014	*2013
K2 consult	*2017	*2016-inhaal 2019-20	*2015	*2014 (overgangsjaar)	*2013	*2012
K3	*2016	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011
L1 consult	*2015	*2014	*2013	*2012	*2011	*2010
L2	*2014	*2013-inhaal 2019-20	*2012	*2011	*2010	*2009
L3 consult	*2013	*2012	*2011	*2010	*2009	*2008
L4 consult	*2012	*2011	*2010	*2009 (overgangsjaar)	*2008	*2007
L5 consult	*2011	*2010	*2009	*2008	*2007	*2006
L6 consult	*2010	*2009	*2008 consult?	*2007 (overgangsjaar)	*2006	*2005
S1 consult	*2009	*2008 geen inhaal	*2007	*2006	*2005	*2004
S2	*2008	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003
S3 consult	*2007	*2006	*2005	*2004	*2003	*2002
S4	*2006	*2005 inhaal	*2004	*2003	*2002	*2001

Het referentiepunt in de tijd is het huidige schooljaar 2020-21.

De eerste kleuters (°2017) starten in schooljaar 2020-21 met een CLB-consult met ouders.

Een deel van de tweede kleuters (°2016) hebben in 2019-20 geen systematisch contact genoten. Deze groep wordt dit schooljaar ingehaald, zo werd vorig schooljaar afgesproken. De werkwijze in 2019-20 was zeer divers: er zijn CLB's die ouders hebben gesproken tijdens een fysiek contact, beeldbellen of telefonisch. Andere centra hervatten de kleuterconsulten bij de heropening van de scholen, soms in aanwezigheid van ouders, andere centra organiseerden een onderzoek in klasverband. Kleuters die niet werden gezien, zouden worden ingehaald in 2020-21. Het is onduidelijk of dit zal lukken. Als deze kleuters geen contact krijgen aangeboden, is het **eerste contact pas voorzien op 6-jarige leeftijd.**

Leerlingen L1 (°2014) hebben drie schooljaren geleden (in 2017-18) nog een consult genoten.

Als deze leeftijdscohort dit schooljaar (2020-21) geen consult krijgt, wordt het **interval tussen het 1ste en 2^e systematisch contact (in L4) 6 schooljaren.**

Leerlingen L2 (°2013) zouden in 19-20 een consult krijgen (toen 1^e leerjaar). Deze cohort kreeg nog een consult aangeboden in de 2^e kleuterklas, 3 jaar geleden (2017-18). Als dit consult niet wordt ingehaald, wordt het **interval naar het volgende contact 5 jaar (L4).**

Leerlingen L2 die gevat werden door een GO!CLB in het pilootproject (tabel 2) kregen geen consult K2 meer in 2017-18 maar wel een jaar eerder in de 1ste kleuterklas (2016-17). Het ontbreken van een inhaalonderzoek creëert een **tijdsinterval van 6 jaar naar het eerstvolgende consult.**

Leerlingen L4 (°2011) hebben drie schooljaren eerder (2017-18) een systematische contact gehad.

Als de leeftijdscohort geen consult krijgt aangeboden dan is het eerstvolgende contact in L6 na **een interval van 5 jaar.**

Leerlingen L6 (°2009) zouden 2 schooljaren terug (2018-19) een consult moeten hebben gekregen. Bij wijze van overgangsjaar tussen de oude (7) en de nieuwe (5) systematiek werd deze cohort echter niet onderzocht. Hun consult dateert van 2017-18 (L3), wat een interval is van 3 jaar. **Wanneer zij dit jaar geen consult aangeboden krijgen, bedraagt het interval tot het volgende contact 6 jaar.**

Leerlingen L6 van CLB's die deelnamen aan het pilootproject, kregen hun laatste consult in L4. **Wanneer zij dit jaar geen consult aangeboden krijgen, bedraagt het interval naar het volgende contact in S3, 5 jaar.**

Het is onduidelijk welke proportie leerlingen S1 vorig schooljaar in L6 een CLB-consult ontvingen. Voor deze leeftijdscohort werd besloten geen inhaalconsult te voorzien wat betekent dat deze groep leerlingen gedurende **6 jaar geen CLB-consult** zal krijgen.

Leerlingen S3 kregen in S1 (2018-19), bij wijze van overgangsaanbod onder het nieuwe decreet een eerder beperkt contactmoment aangeboden bestaande uit meting van lengte en gewicht en gelegenheid tot vragen stellen. Wanneer men deze groep leerlingen dit schooljaar geen consult aanbiedt, dateert het **laatste volwaardig consult van het 5^e leerjaar, wat een interval van 4 jaar is (3 jaar in pilootproject)**

In een aanbeveling voor de organisatie van systematische contacten en vaccinaties dit schooljaar en volgende jaren moeten we rekening houden met (1) items die naargelang de leeftijdsgroep noodzakelijk aandacht vragen en (2) de impact op het interval waarin geen enkel moment van gezondheidstoezicht wordt voorzien.

Een subsidiaire taakverdeling, al zeker onder verpleegkundigen en artsen, mogelijks ook breder onder CLB-medewerkers, bevordert de efficiëntie waarmee de leerlingenbegeleiding wordt georganiseerd.

De contacttracing zelf hoeft niet noodzakelijk door een arts of verpleegkundige worden uitgevoerd. De coördinatie van de tracing in het eigen centrum wordt door de arts opgenomen.

De overheid vraagt **bijzondere aandacht voor de mentale gezondheid** van opgroeiende kinderen en jongeren.

Monitoring van de groei is een rode draad doorheen de systematische contacten. Dit onderzoek wordt niet gebruikt als uniek argument om een systematisch contact uit te voeren/te weerhouden in dit plan B voor PGZ. Het spreekt voor zich dat wanneer systematische contacten worden uitgevoerd en de omstandigheden van privacy, hygiëne en personeelsbezetting dit toelaten, leerlingen worden gemeten en gewogen.

Volgende suggesties worden gedaan na overleg met het Agentschap Zorg en Gezondheid.

1. **Er wordt een volledige jaarplanning opgemaakt.** Dit laat toe om nu al zicht te krijgen op activiteiten die wel én niet zullen worden uitgevoerd. Hierbij wordt rekening gehouden met een vrijstelling via beurtrol voor contacttracing. De focus op de ene of andere opdracht brengt de nodige mentale rust.
2. **De achterstallige vaccins (2019-20) en het volledige vaccinatie-aanbod 2020-21 en inhaalvaccinaties worden dit schooljaar afgewerkt.**
3. **Consulten voor 1ste kleuters worden voor de volledige cohorte aangeboden met alle onderdelen zoals beschreven in het BVR.**

Dit uitstellen zonder inhaalbeweging in 2021-22 maakt dat de incidentie van amblyopie zal stijgen bij gebrek aan screening. Gezien de onomkeerbaarheid bij een te late diagnose kan de screening niet worden opgeheven. Uitstellen betekent dat een eerste systematisch contact zich pas aandient nadat kinderen al 3 jaar school liepen.

Een effectieve vorm van preventie is het gesprek met ouders dat niet alleen toelaat om de ontwikkeling van de kleuter in te schatten maar vooral de nood die ouders ervaren in kaart brengt en dit in een vroege fase van het ontstaansproces van mogelijke problemen. Participatie van ouders is onontbeerlijk want ze zijn expert van hun kind. De zorgen die ze aangeven zijn accuraat en hun ouderschap is van onmiddellijke invloed op de ontwikkeling en de mentale gezondheid het kind. Bijgevolg worden bij voorkeur alle ouders uitgenodigd. In geval van tijdsgebrek of grote inhaalbeweging kan worden overwogen om de Balansmeter te gebruiken. De Balansmeter is een instrument dat op een wetenschappelijk onderbouwde manier een inschatting helpt te maken van welke kinderen en gezinnen het meest kwetsbaar zijn om de zorg vanuit het CLB op deze doelgroep af te stemmen. Dit instrument werd in Nederland ontwikkeld n.a.v. de SPARK en wordt actueel ingezet om gezinnen onder druk door de gezondheids crisis te identificeren en de gepaste ondersteuning te bieden. Dit kan een geschikte methode zijn om ouders doelgericht uit te nodigen op een kleuterconsult.

Screening van gehoor in K1 valt onder het bijkomend aanbod. Indien er één of meerdere risicofactor(en) aanwezig zijn, wordt de kleuter doorverwezen naar de HA/NKO arts.

4. **De inhaalconsulten K1** (nu kleuters in K2) worden om van dezelfde argumenten afgewerkt.

5. Het systematisch contact van het 1ste leerjaar wordt aangeboden.

→ voorrang gaat naar de visus- en gehoorscreening.

Het uitblijven van dit contact, zonder inhaalbeweging, veroorzaakt een **interval van 5 à 6 schooljaren tussen K2/K1** (al naargelang een CLB wel of niet deelnam aan het GO!pilotproject) alvorens zich een volgend moment aandient in het 4e leerjaar. **De focus ligt in grote mate op de sensoriele ontwikkeling.** Het is een belangrijke leeftijdsperiode voor de detectie van amblyopie en er wordt voor het eerst systematisch gescreend naar gehoorverlies door het CLB.

6. Dezelfde argumenten gelden voor de **inhaalcontacten L1 (nu leerlingen L2).**

7. Een contactmoment S3 wordt aangeboden.

→ voorrang gaat naar het gesprek (mentale gezondheid) en de SPIN-test.

Het belang van dit consult in de **vroegdetectie en preventie van mentale problemen** kan niet worden onderschat getuige de prevalentiecijfers van mentale stress in diverse studies waaronder het onderzoeksproject '[Gezond leven? Check het even!](#)'.

Een vertrouwelijk gesprek laat toe om signalen van internaliserende problemen op te merken. Dit maakt het consult aanvullend aan de vraaggestuurde werking waarmee externaliserende problemen doorgans in een vroeger stadium worden gemeld.

De systematische gehoorscreening met de SPIN-test is een waardevolle vorm van vroegdetectie die niet kan vervangen worden door een gericht onderzoek 'op vraag' (bvb. enkel bij leerlingen met klachten).

De SPIN-test kan zowel tijdens als volledig los van het contactmoment worden georganiseerd.

In geval van krapte (tijd en/of personeel) wordt er aangeboden: een gesprek over welbevinden/mentale gezondheid en de SPIN-test. Enkele [gespreksleidraden](#) kunnen helpend zijn en de [gespreksleidraad bij de weegschaal](#).

8. Het contactmoment L6 wordt uitgevoerd als de planning het toelaat.

Het 6^e leerjaar situeert zich op een schakelfase van kind naar adolescent. Aandacht voor leefstijl en (risicofactoren van) mentale gezondheidsproblemen wordt belangrijker.

Op voorwaarde dat deze leerlingen in L3 (in pilotproject L4) nog een visuscontrole met nazorg kregen, kan het dieptezichtonderzoek worden opgeheven. Er kan overwogen worden om de SPIN-test voor deze leeftijdsgroep te annuleren.

Het interval van 6 jaar (in pilotproject 5 jaar) tussen twee consulten is in deze fase erg lang en niet wenselijk. Dit is nu al een feit voor de leerlingen die in 2019-20 dit contactmoment niet aangeboden kregen.

9. **Het contact L4** is een, weliswaar late, maar toch een ultieme screeningsgelegenheid voor recidive van amblyopie en een meting van lengte en gewicht.

Op voorwaarde dat deze kinderen een visusscreening genoten in het 1ste leerjaar met een correcte nazorg kan deze interventie worden geschrapt in tijden van krapte.

Monitoring van groei alléén is geen argument om dit contactmoment te weerhouden.

Men is zich ervan bewust dat het eerstvolgende contact in L6 (schooljaar 2022-23) doorgaat na een **interval van 5 jaar.**